

A Murányi Vénusz a 19. században. Arany János: Murány ostroma,
Petőfi Sándor: Szécsi Mária, Tompa Mihály: Szécsi Mária

Jelige: Fanny Price

Bevezetés.....	3
A murányi események; Gyöngyösi István: Márssal társolkodó Murányi Vénusz	3
A Gyöngyösit ért kritikák, az újabb feldolgozások szükségessége.....	4
Keletkezési körülmények	6
A történeti Széchy Mária.....	7
Az esküszegés megjelenése a Murányi Vénuszban	7
Wesselényi alakja	8
Az eskü fogalma, jelentősége	9
Eskük a <i>Murány ostromában</i>	11
A várátadás megjelenítése és előzményei Aranyánál	13
Az esküszegés megítélése a Murány ostromában	14
Az esküszegés megítélése Tompánál	15
Az esküszegés megítélése Petőfinél	17
Összegzés	18
Bibliográfia.....	20

BEVEZETÉS

Dolgozatomban az esküszegés problematikáját szeretném megvizsgálni Arany János *Murány ostroma* című művében, összehasonlítva a téma megjelenésével Petőfi Sándor *Szécsi Mária* és Tompa Mihály *Szécsi Mária* műveiben. Mindhárom költemény újraírása a Murányi Vénusz motívumának; a legelső feldolgozás, a *Márssal társolkodó Murányi Vénusz* Gyöngyösi István nevéhez fűződik, őt számtalan író és költő követte. A dolgozat keretei között sajnos nem tudok minden egyes feldolgozást megvizsgálni, ezért szűkítettem le a három költőre, elsősorban Arany Jánosra, mivel úgy vélem, nála jelenik meg a legösszetettebben ez a kérdés.

A MURÁNYI ESEMÉNYEK; GYÖNGYÖSI ISTVÁN: MÁRSSAL TÁRSOLKODÓ MURÁNYI VÉNUSZ

Murány a mai Szlovákiában található vár, ma már csak a romjai láthatók. Egy hegy tetején áll, ami megnehezíti a bevétele. Stratégiai szempontból sosem volt nagy jelentőségű. A 15. században cseh rablók fészke volt, akik onnan pusztították a környéket. A 16. században Bassó Tamás garázda útonálló használta menedéknek. A 17. század elején Széchy György vásárolta meg.¹ 1644-ben Wesselényi Ferenc füleki várkapitány elfoglalta, mégpedig úgy, hogy feleségül vette Széchy Máriát.² Széchy Mária két nővérével, Széchy Évával és Széchy Katával együtt birtokolta ekkor a várat.³

Badics Ferenc monográfiája szerint Gyöngyösi István valamikor 1652-ben került Fülekre seregbíróként.⁴ Valószínűleg már ez előtt hallott a kalandos történetről, ekkor azonban megismerhette a részleteket, hiszen a helyőrségben ekkor még voltak olyanok, akik személyesen is részt vettek az eseményben, ilyen például Iványi Fekete László.⁵ Gyöngyösi már ekkor elkezdte a *Márssal társolkodó Murányi Vénusz* megírását, de félbehagyta elfoglaltsága, a zavaros idők, és a még mindig hiányzó részletek miatt. 1663 nyarán-őszén elfoglalta Wesselényi mellett a „komorniki” állást.⁶ Ennek az évnek a végét Wesselényi a stubnyai fürdőben töltötte, ahová Gyöngyösi elkísérte őt, és további adatokat tudott meg, ezekkel kibővítette munkáját, melynek ajánlólevelét 1664. Boldogasszony havának (januárnak) 27. napjára keltezi.⁷

¹ Vizsota Gyula. Széchy Mária a drámai költészetben. 1892. Budapest. 1. o.

² R. Várkonyi Ágnes. A rejtőzködő Murányi Vénusz. 1987. Gyomaendrőd. 23. o.

³ R. Várkonyi Ágnes i. m. 25. o.

⁴ Badics Ferenc. Gyöngyösi István élete és költészete. 1939. Budapest. 24. o.

⁵ Badics Ferenc i. m. 34. o.

⁶ Badics Ferenc i. m. 35. o.

⁷ Badics Ferenc i. m. 36. o.

Gyöngyösi munkája először 1664-ben jelent meg Kassán, majd népszerűsége miatt (ma már csak két példány van belőle) még Gyöngyösi életében, 1702-ben Kolozsvárott is kiadták.⁸ Ez a kiadás a „*Mostan pedig újabb meg-jobbításával a verseknek*” alcímmel jelent meg, és sok helyen különbözik az első kiadástól, 46 versszak hiányzik belőle, ami a kassai kiadásban megvan, és megjelenik néhány, helyenként – különösen a harmadik énekben – ízléstelennek tartott versszak, melyek nem szerepeltek az első kiadásban.⁹ Ezeket a módosításokat a kolozsvári kiadó, Tsétsi Zachariás végezte, és ezt az eseményt Jankovics József filológiai büntettnek nevezi. Az összes későbbi kiadás – 1904-ig – ezt a torzult szöveget örököltette tovább. Badics Ferenc fedezte fel, hogy a változtatások nem Gyöngyösitől származnak, és az 1664-es kiadás sajtóhibáit javítva rekonstruálta a *Márssal társolkodó Murányi Vénusz* szövegét. Még szót kell ejtenem az 1796-os kiadásról, ez Dugonics András nevéhez fűződik, a Landerer-nyomdában jelent meg Pozsonyban és Pesten, a kötet címe *Gyöngyösi Istvánnak költeményes maradványai*. Ez tudományos igényű kiadás, Dugonics panaszkodik a szövegbeli hibák miatt, és az általa értelmetlennek tartott helyeket önkényesen megváltoztatta, Jankovics József szerint nemegyszer szükségtelenül és anakronisztikusan.¹⁰ Arany ezt az 1796-os kiadást olvasta.¹¹

A GYÖNGYÖSIT ÉRT KRITIKÁK, AZ ÚJABB FELDOLGOZÁSOK SZÜKSÉGESSÉGE

Sokáig Gyöngyösi jelentette a régi magyar irodalmat, a magyar Parnasszus fejedelmének tartották.¹² A nyelvújítástól kezdve folyamatosan érik kritikák Gyöngyösit, nyelvi következetlenséget, a kompozíció hiányát és stílusbeli egyenetlenségeket vetnek a szemére. Ebben bizonyára szerepet játszott Tsétsi Zachariás módosítása. De vannak olyan bírálatok is, melyeknek nincs köze a szövegromláshoz, ezek a bőbeszédűséget, Gyöngyösi udvarhűségét és familiáris helyzetét érintik. A kritikák fő oka az volt, hogy a tizenkilencedik századra átalakult a befogadó irodalmi és társadalmi közeg, a tudós fejtegetések és a mitológiai díszletek helyett a lélektani pontosság és a nagy ívű szerkezet lett a követelmény.¹³ Toldy Ferenc ezt írja: „*hatásosabb lett volna a hőspár vonzalmát keblök belsejéből fejteni elő, mire azon harmadik ének vége felé érintett, hihetőleg történeti alappal bíró említés is nyújthatott*

⁸ Jankovics József. *Ex Occidente. A 17. századi magyar irodalom európai kapcsolatai*. 1999. Budapest. 60. o.

⁹ Ruttkay Veronika. Gyöngyösi „Murányi Vénusz”-ának nyomai Arany, Petőfi és Tompa elbeszélő költeményében. <http://www.c3.hu/~iris/99-1/ruttkay.htm> [2012. november 8.]

¹⁰ Jankovics József i. m. 60–62. o.

¹¹ Ruttkay Veronika i. m.

¹² Toldy Ferenc. *A magyar költészet története. Az ősidőktől Kisfaludy Sándorig*. 1867. Szépirodalmi Könyvkiadó. 215. o.

¹³ Ruttkay Veronika i. m.

volna szálakat.” Szerinte hiányzik az összeütköző erők mérkőzése, a leíró és elmélkedő kitérések elvonnak a tárgytól és fárasztanak, és a színezet nem nemzeties, a vitézek görög hitregével példázgatnak, fő erénye Gyöngyösi nyelvbéli előadása.¹⁴ Dobolán Katalin azt emeli ki a *Márssal társolkodó Murányi Vénuszban*, hogy a szereplők cselekedetei nem egyetlen oksági viszony nyomán, nem egyetlen tett következtében vagy folytatásaként merülnek fel az elbeszélésben, hanem mindig valamilyen allegorikus karakter, azaz fogalom iniciálta distinkciósorozat végén jönnek szóba. Dobolán Katalin azt is kiemeli, hogy a művet a párhuzamok határozzák meg, a szerelem párhuzamban áll a vitézséggel, de a szerencsével is. Az allegorikus figurák egyes attribútumaira újabb allegorikus figurák épülnek, ezek tevékenységük során továbbörökítik kétértékűségüket, ezáltal meghatározzák a szöveg egészét is.¹⁵

A történet rendkívül népszerű volt, nagyon sokan dolgozták fel: drámát írt róla Kisfaludy Károly, Jókai Mór, Vitkovics Mihály (csonka műve elveszett), Szigeti József; elbeszélő művet Mednyánszky Alajos, Jósika Miklós, Kemény Zsigmond, P. Szathmáry Károly, Mikszáth Kálmán; verset Berzsenyi, Petőfi, Tompa, Czuczor, Szász Károly, Dalmády Győző, Arany (ez a felosztás Sárdi Margittól származik).¹⁶ Mivel ilyen nagy a feldolgozások száma, előfordulhat, hogy ezeken kívül is létezik még. Több oka is lehet annak, miért volt ilyen népszerű a téma. Egyrészt nagyon romantikus a történet: vár, páncél, toronyszoba van benne, valamint a Gyöngyösinél ilyen formában még nem szereplő, *éjféli rettentés* nevű jelenet, amikor Wesselényi Ferenc éjszaka egy kötélhágcsón felmászik Murányba, és ott Széchy Mária azzal fenyegeti meg őt, hogy lefejezteti a vérpadon. Másrészt a történet lehetőséget nyújt arra, hogy benne a hazafiúságról és a királyhűségről írjanak, ami akkor aktuális témának számított. A harmadik lehetséges ok, hogy Széchy Mária kivételes asszony, elűt a tizenkilencedik század nőeszményétől, felrúgja a nemi szerepeket, végül azonban meghódol Wesselényi Ferencnek.¹⁷ Arany művében Széchy Mária egyenesen amazonnak nevezi magát: „Vajha minden asszony olyan volna, mint én! / Úgy az amazon-kort újra felderítném, / S illő tiszteletet vínék ki a nemnek, / Mely most bábja csupán puha szerelemnek.” Az amazon ebben a felfogásban nemének elfajzott képviselője, aki egy idő után ráébred valódi szerepére.¹⁸

¹⁴ Toldy Ferenc i. m. 217. o.

¹⁵ Dobolán Katalin. Allegorikus szerkezet a *Murányi Vénuszban*. In: A szó élete. Tanulmányok a hatvanéves Kovács Árpád tiszteletére. Bp. 2004. 271–273. o.

¹⁶ S. Sárdi Margit. Széchy Máriák Bécsben. In: Irodalomtörténet. 2006. 109. o.

¹⁷ S. Sárdi Margit i. m. 109–110. o.

¹⁸ Ratzky Rita. Hatalom és szerelem. Széchy Mária és Wesselényi Ferenc története a magyar epikában. In: „Nem sülyed az emberiség!”... Album amicorum Szörényi László LX. születésnapjára. Budapest. 2007. 692. o.

1847. február 6-án írta ki a Kisfaludy Társaság a pályázatot, melynek a tárgya Széchy Mária kellett, hogy legyen. Petőfi és Tompa július 4-én kirándultak Bejéről Murányvárra, ezt a helyet Petőfi már régen fel akarta keresni. Az Aranyak írt leveleiből az derül ki, hogy az utat végigveszekedtek, egyesek úgy magyarázzák a két Szécsi Máriát mint a két költő közötti romló viszony egy fordulópontját („Elhidegülésük másik oka, a Szécsi Mária körül kibontakozott oktalán féltékenység. [...] Arany ismét a pástra lépett, hogy eloszlassa a nézeteltéréseket”)¹⁹. Petőfi feljegyezte, hogy amíg ő a várat csodálta, Tompa elaludt.²⁰ (A látogatás során aláírták a nevüket a várterem ajtajára, és Petőfi elhozott egy rózsát – ezt beleírta a Szécsi Máriába is.)²¹ Petőfi augusztus 29-én azt írta Aranyak, hogy megszületett a munka, de nem küldte be a pályázatra, a Kisfaludy Társaságról az volt a véleménye, hogy a rátukmáló kultusz intézménye, ezért a határidő lejárta előtt egy héttel megjelentette művét az *Életképekben*. Tompa is befejezte határidőre, de ő sem adta be alkotását a pályázatra – ő Széchy Mária esküszegése miatt nem tudott őszinte, boldog végkifejletet adni. Egyedül Szász Károly *Murány hölgye* című opusza érkezett be, mely dicséretben részesült, de nem jelent meg. Arany december 11-re készült el.²² 1855-ben önéletrajzi levelében a következőket írta erről Gyulai Pálnak: „Egyébiránt Kertbeny hibáz, midőn azt mondja, hogy ez pályamű volt, s hogy én, Petőfi, Tompa mind versenyezvén Szécsi Máriával Szász Károly nyerte el a jutalmat orrunk elől. Igaz, hogy a Kisfaludy-társaság pályafeladása ébreszté bennünk a gondolatot Szécsi Máriáról írni, de egyikünk sem oly czéllal, hogy pályázzon. Te ezt magad is tudod, gondolom.”²³ Fésüs Ágnes szerint Aranyak szándékában állt beküldeni a Murány ostromát a pályázatra, de nem készült el időben, így egyszerűen 1848-ban kiadta,²⁴ azonban a politikai események miatt visszhangtalan maradt.²⁵

¹⁹ Miklós Róbert – Kovács Dániel. Tompa Mihály költői útja. Miskolc. 1991. 30. o.

²⁰ Kerényi Ferenc. Petőfi Sándor élete és költészete. Budapest. 2008. 317. o.

²¹ Beszélő tárgyak. A Petőfi család relikviái. összeáll. Kalla Zsuzsa és Ratzky Rita. Petőfi Irodalmi Múzeum. 2006. 98. és 101.

²² Nyilasy Balázs. Arany János. Budapest. 1998. 142. o.

²³ Arany János önéletrajzi levele Gyulai Pálnak

[http://hu.wikisource.org/wiki/%C3%96n%C3%A9letrajz_\(Arany_J%C3%A1nos\)](http://hu.wikisource.org/wiki/%C3%96n%C3%A9letrajz_(Arany_J%C3%A1nos)) [2012. november 25.]

²⁴ Fésüs Ágnes. „Álla még Murányvár szüzi épségében.” In: Nympholeptusok. Test, kánon és költőiség problémái a 18–19. században. Szerk. Szűcs Zoltán Gábor, Vaderna Gábor. Budapest. 2004. 215. o.

²⁵ Nyilasy Balázs i. m. 143. o.

A TÖRTÉNETI SZÉCHY MÁRIA

Acsády Ignác 1885-ben megjelentetett egy könyvet Széchy Mária életéről, ebben minél hitelesebben igyekszik visszaadni a valóságban is élt Széchy Mária életét. Az ő leírása alapján az árulás megítélése sokkal összetettebb kérdés. Széchy Mária két nővérével, Széchy Katával és Széchy Évával együtt birtokolta Murányt. A nővérei és sógorai, Liszti János és Illésházy Gábor szerették volna elvenni tőle a részét, de Wesselényi segítségével magának szerezte meg a várat. A helyzetet tovább árnyalja, hogy Széchy Mária apja, Széchy György halálakor a rokonság perrel támadta az özvegyet, aki II. Ferdinándhoz fordult segítségért, és ő erősítette meg őt a birtokban. Ezek után ment feleségül Széchy Mária Bethlen Istvánhoz, és innen jött a család Erdély iránti hűsége. Tehát a vár átadását Wesselényinek úgy is fel lehet fogni, mint visszatérést a királyhoz.²⁶

AZ ESKÜSZEGÉS MEGJELENÉSE A MURÁNYI VÉNUSZBAN

Mint már írtam, a Murányi Vénusz nagyon népszerűnek számított a 19. században, ennek az az egyik oka, hogy várostromról van szó benne, és Wesselényi Ferenc a Habsburgokat szolgálja, Széchy Mária pedig I. Rákóczi Györgyöt. A valóságban az ostromnak nem volt országos jelentősége, és nem lehetünk biztosak abban, hogy a két főszereplő olyan mértékben elkötelezett volt a nemzet iránt, mint ahogy azt a *Murány ostroma* írja. A 19. századi feldolgozások kihasználták ezt az alaphelyzetet, hogy egy idealizált múltképet fessenek, eszményített szereplőkkel, az ostrom jelentőségét megnövelve. A történet rendkívüli mértékben megváltozott, alig van olyan esemény, ami Gyöngyösinél is megjelenne, de az a tény, hogy Wesselényi ostromolja Murányt, Széchy Mária pedig védi, nem változott, és lényegében ebből származik a bonyodalom a történetben. A konfliktus méretét is igyekeztek nagyobbak mutatni, mint Gyöngyösinél volt, és itt kap fontos szerepet az eskü és annak megszegése, amit a dolgozat további részében vizsgálni fogok.

Gyöngyösi Murányi Vénuszában is vannak eskük, de ezek egy adott dologra vonatkoznak, pl. Wesselényi megesketi Nagy Jánost, hogy elviszi Széchy Máriának a levelét, Széchy Mária megesküszik, hogy ha Wesselényi mégsem jönne el, akkor is kitart a szándéka mellett, hogy szembefordul a nővéreivel és sógoraival. Bár tudjuk, hogy feltett szándéka, nincs szó arról, hogy Wesselényi megesküdne, hogy beveszi Murányt. Az sem jelenik meg, hogy Széchy Mária megesküdne: megtartja a várat. Gyöngyösinél továbbá fel sem merül az árulás

²⁶ Acsády Ignác. Széchy Mária <http://mek.oszk.hu/05700/05776/> [2012. november 8.] és Patyi István. Petőfi és Tompa beszélgetése Széchy Máriáról. Magyar Szemle. 1896. szept. 13. 37. szám 434. o.

lehetősége, nála az esemény két politikai párt kibékülésének jele, amit mindenképpen pozitívan értékel, hiszen a hazának egyetértésre van szüksége. Az ő célja inkább a hősök dicsőítése.²⁷

Később a költők kihangsúlyozzák, hogy Wesselényi hűséget esküdött Habsburg III. Ferdinándnak, Széchy Mária pedig I. Rákóczi Györgynek. Mivel a történet úgy ér véget, hogy ők ketten összeházasodnak, Murány pedig Wesselényi tulajdonába kerül, Széchy Máriának meg kell szegnie az esküjét. Ez pedig azt a kihívást állítja a költők elé, hogyan ábrázoljanak rokonszenvesen egy esküszegő nőt.

WESSELÉNYI ALAKJA

A Murányi Vénusz története a két főszereplőre fókuszál, bár gyakran Széchy Mária hangsúlyosabban jelenik meg, mivel az ő konfliktusa nagyobb is, mint Wesselényié. Mivel Wesselényi az oka Széchy Mária pálfordulásának, úgy vélem, az ő alakjának elemzése szükséges ahhoz, hogy Széchy Mária tettét a későbbiekben vizsgálni tudjam.

Wesselényi Ferenc nem szegi meg az esküjét, így az ő esetében sokkal könnyebb eszményített karaktert rajzolni. Itt az jelent ellentmondást, hogy Wesselényi cselhez folyamodva veszi be Murányt, nem a megszokott eszközökkel. Petőfinél és Aranyánál Wesselényi tökéletesen megfelel a romantikus lovageszménynek, lovagnak is nevezik. Hiába áll a Habsurg III. Ferdinánd császár szolgálatában, ez ugyanaz a Wesselényi Ferenc, akiről a Wesselényi-összeesküvést nevezték el, így a tizenkilencedik századi köztudatban valószínűleg mint pozitív személyiség volt jelen. Horváth János szerint Wesselényi ábrázolása önmegtagadást követelt Petőfitől, akinek határozott, naivan elfogult politikai meggyőződése volt. Úgy gondolja, Petőfi részelteti Wesselényit költői rokonszenvében, de hiányzik az a kedves naivság, amellyel általában hősét támogatni, védeni, ösztökélni, magasztalni szokta. Azt lehetne hinni, hogy a *Szécsi Máriában* epikusabb, pedig csak kedvetlenebb, teremítő ihletében korlátozottabb a költő.²⁸ Se Petőfinél, se Aranyánál nem merül fel a lehetősége sem annak, hogy Wesselényi nem igazi hazafi. Petőfi ezt írja: „*Sokkal, sokkal drágább vagy te, mint életem, / De becsületedet nem adom érted sem. / Amely zászlónak én hűséget esküvéim, / Annak fogok élni, az alatt halok meg.*” Nála Wesselényi nem magyarázkodik olyan nyíltan, mint Aranyánál. A becsület fontosságának hangsúlyozása Wesselényi személyét emeli, és fel sem merül vele kapcsolatban, hogy rossz oldalon állna, a saját nagysága igazolja az ügyet,

²⁷ Kárpáti Károly. A Murányi Vénusz Petőfinél és Tompánál. Koszorú. 1880. 432. o.

²⁸ Horváth János. Petőfi Sándor. 1922. Budapest. 414. o.

melyet szolgál. Horváth János szerint azonban Wesselényi oktondinak tűnik fel, az első találkozás előtt csupán a kíváncsiság hajtja, és nem véletlen később a számárfülek emlegetése.²⁹

Arany művében Wesselényi követként beszél saját magáról Széchy Máriának, a következő szavakkal jellemzi magát: „*Hidd el, asszonyom, hogy előtte is drága / A nemzet, vélemény, vallás szabadsága /S meghal inkább, hogysem a szabadság ellen / Szentségtörő szókat, kezeket emeljen. / Sőt, ha a nemzetsérv már oly fokon állna, / Hogy orvoslatot csak fegyverben találna, / Hidd, vezérem kardja nem vonúlna félre, / Se az ellenséghez nem szegődnék bérbe. / "És, ne adj a Isten, de jöhet gonosz nap, / Melyen a remények hozzá csatlakoznak, / S ő lesz első azok közt, akik megójják / A nemzetszabadság sértett lobogóját.*” A leírt magatartás 1847-ben példamutatónak számított. Hasonló felfogás jellemzi Széchy Máriát is, kettejük között az a különbség, hogy Wesselényi békés kiegyezésben reménykedik, Széchy Mária a nemzeti párt mellett fegyvert ragad. Wesselényiről még meg kell jegyezni, hogy lovagi tulajdonságai ellenére cselhez folyamodik, mivel úgy akarja bevenni a várat, hogy meghódítja Széchy Máriát – viszont nem hajlandó olyasmire, amit aljasnak tart,³⁰ erre példa, amikor nem hajlandó Vadászi Pál javaslatára a kötélhágcsón haderőt bevinni. Horváth János azt írja, hogy Wesselényi fogsága jogos büntetés neki, amiért játszott a szerelem érzésével.³¹ Ha így fogjuk fel a dolgot, akkor azonban a fogságában vezekel lovagiatlanságáért.

AZ ESKÜ FOGALMA, JELENTŐSÉGE

A Magyar értelmező kéziszótár szerint az eskü „*Istenre mint tanúra vagy valamely szent dologra hivatkozó ünnepélyes kijelentés vagy ígéret.*” Eredetét tekintve istenítélet, ugyanis „*a hamis eskü a keresztény hit által megtámogatott ősi mitikus felfogás szerint azonnal kiváltja Isten haragját és büntető közbelépését (a hamisan esküvő szörnyethal).*”³²

A Bibliában az eskü mindig ünnepélyes cselekedet, Isten nevére való hivatkozással tett kijelentés az igazság tanúsítására, és megszegése az Isten és az embertárs ellen elkövetett

²⁹ Horváth János i. m. 415. o.

³⁰ Viszota Gyula. Széchy Mária a drámai költészetben. 1892. Budapest. 17. o.

³¹ Horváth János i. m. 415. o.

³² Magyar jogtörténet. Szerk. Mezey Barna. Budapest. 2004. 395. o.

legsúlyosabb bűnök közé tartozott, következménye lehetett akár a közösségből való kizárás is.³³

Az eskü valamiféle biztosítékként szolgált, hogy az illető igazat mond egy adott alkalommal. Ennek köszönhető, hogy a jogi életben nagy múltja van, a peres eljárás során változatai is kialakultak, pl. tisztító eskü, teljes értékű eskü, féleskü, főeskü. Meghatározták, mennyi pénzt ér egy ember esküje, és ez társadalmi helyzettől függően változott, a magasabb rangúaké, báróké, nemeseké többet ért, mint például a polgároké.³⁴ A főpapoknak elég volt eskü helyett a lelkiismeretük tisztaságára hivatkozni.³⁵ Kezdetben a bírósági eljárás során a tanúk nem arra esküdtek, amit elmondtak, hanem arra, hogy a vádlott igaz ember, és igazat mond.³⁶ Az esküvés tényét írásban rögzítették.³⁷ A 18. században ez megváltozott (különösen az 1729-es törvények nyomán), az eskü csak másodlagos bizonyítási eszközzé vált, és a tanúk már a saját tanúvallomásukra esküdtek.³⁸

A jogi eljáráson kívül megjelent az eskü a honosítás folyamatában: ha egy idegen magyar nemessé szeretett volna válni, esküt kellett tennie, hogy megtartja a magyar törvényeket, oltalmazza az ország szabadságát, és ki kellett fizetnie egy bizonyos összeget a kancelláriának.³⁹ Az uralkodó királlyá koronázásakor koronázási esküt tett.⁴⁰

Szent László és Könyves Kálmán korában a hamis esküt kézlevágással büntették,⁴¹ utána a 14. századig a becsület elvesztését okozta, ami különféle jogok megvonásával járt, illetve arra ítélte az esküszegőt, hogy hajadonfőtt, tarka ruhában, kenderkötéllel övezve, mezítláb járjon.⁴² A későbbiekben a bíróságon kívüli hamis esküre és esküszegésre nem volt törvény szerint büntetés kiszabva, de az egyház szankcionálta mint erkölcsileg kárhozzátandó cselekvést, és igyekezett fellépni ellene.⁴³

Az eskünek tehát vallási, ezzel összekapcsolódva morális, továbbá közösségi értéke volt. A kezdeti vallásosság a tizenharmadik századra jelentősen lecsökkent, amit mutat, hogy a jogi eljárás során az eskü értéke egy pénzösszegnek felelt meg. Megnövekedett viszont az erkölcsi súlya, esküt ünnepélyes alkalmakkor tett az ember, gyakran egy egész közösségnek

³³ Kék Emerencia: Az eskü értelmezése és gyakorlata a Szentírásban. In: Erkölcssteológiai tanulmányok XII. Budapest. 2011. 35–52. o.

³⁴ Béli Gábor: Magyar jogtörténet. A tradicionális jog. Budapest-Pécs. 1999. 278. o.

³⁵ Magyar állam- és jogtörténet. szerk. Csizmadia Andor. Budapest. 1995. 264. o.

³⁶ Béli Gábor i. m. 273. o.

³⁷ Béli Gábor i. m. 278. o.

³⁸ Béli Gábor i. m. 290. o.

³⁹ Béli Gábor i. m. 37. o.

⁴⁰ Magyar jogtörténet i. m. 90. o.

⁴¹ Magyar állam- és jogtörténet. i. m. 1995. 244. o.

⁴² Magyar állam- és jogtörténet. i. m. 250. o.

⁴³ Magyar jogtörténet i. m. 265. o.

fogadott meg valamit. Megszegése nem járt anyagi kárral vagy fizikai büntetéssel, de az esküszegő ezek után erkölcsileg megbélyegzettnek számított, és a közösség megvetése sújtotta.

ESKÜK A MURÁNY OSTROMÁBAN

A *Murány ostromában* összesen négy alkalommal történik említés esküről. A legelső Wesselényi esküje, melyet az első szakaszban, a haditanács legvégén tesz a hadnagyainak. Wesselényi csak ekkor tudja meg Solymosi, a követ elbeszélésből, hogy egy nő védelmezi Murányt, és feldühíti, hogy Solymosi azt tanácsolja, hagyjanak fel az ostrommal. Sérti a hiúságát, hogy egy nő legyőzheti őt, és indulatában megesküszik, hogy beveszi Murányt:

*„Isten szent nevére esküszöm, hogy innen
Még eszembe sem jut hadamat elvinnem,
És nem is mozdúlok, míg vagy életem vesz,
Vagy Muráynak kulcsát felszúrom övemhez.”*

Az első szakasz Wesselényi haditanácsával kezdődik, és a haditanács Wesselényi esküjével ér véget. Az olvasó így megismerte Wesselényit, és képet kapott az elkötelezettségéről. Azonban az a tény, hogy Wesselényi csak a haditanács végén esküszik, és csak akkor, miután megtudta, hogy egy nővel áll szemben, azt mutatja, hogy immár személyes ügyének tekinti Murány bevételét, az eskü így megemeli az ostrom jelentőségét, különlegessé teszi a háború többi ostroma között. Az eskü szövegében nem jelenik meg Széchy Mária lekicsinylése, amit pedig Wesselényi később, mikor már egyedül maradt hosszan kifejt, pl. *„Egy néember, egy özvegy, egy hősködő asszony. / Aki páncélt hordoz, hogy kacajt támasszon, / Aki gyáva kézzel nyúl hadi szerszámhoz, / S katonásdit játszó gyermeket utánoz?”* Az eskü szövegének tekintetében Wesselényi tökéletes lovag, csak a saját elszántságát és ezen keresztül a cél fontosságát hangsúlyozza. Az *„Isten szent nevére”* kifejezés még az esküszövegek bevett formulái között is szenvedélyesnek számít. A *„Még eszembe sem jut hadamat elvinnem”* szórendje megint csak Wesselényi hozzáállását állítja előtérbe. Az eskü végén két végletet vázol fel: vagy meghal, vagy beveszi a várat. Az eskü során azt érezteti, hogy személyesen is érintettnek tekinti magát, illetve korábbról már tudja az olvasó, hogy Wesselényit a király bízta meg Murány elfoglalásával, tehát az ország érdekét képviseli, a célt vallási és erkölcsi szempontból magasra helyezi, és saját magát mint az ügy elkötelezett szolgáját mutatja be.

Az olvasó ezek után azt várná, hogy tanúja lesz Széchy Mária hasonló esküjének, de ilyesmire nem kerül sor. A második szakasz elején Széchy Mária jelenik meg mint hadvezér, aki éppolyan hozzáértőnek és elkötelezettnek mutatkozik a Kádassal való beszélgetésben, mint Wesselényi a haditanácsban. Az olvasó tehát mindkét tábor életébe bepillantást nyert. Széchy Máriának azonban eszébe sem jut, hogy esküt tegyen – ez bizonyos szempontból érthető, hiszen ő tudta, kivel áll szemben, nem érte tehát őt olyan érzelmi impulzus, mint ami Wesselényiből kiváltotta az esküt.

Az eskü második említése kicsit kakukktójásnak számít, akkor használja Kádas ezt a szót, amikor beszámol Széchy Máriának arról, hogy sikerült Solymosit becsapni, és elhíttetni vele: Murányban rengeteg élelem van raktáron, holott valójában csak tíz napra elég. Kádas a következőket mondja Solymosiról: *„Összezsapta kezét s esküvék nagy hittel: / Három évig sem fogy az eleség itt el.”* Itt nincs szó kivételes helyzetről, ígéretekről vagy Istenről, egyszerűen csak olyan jól sikerült a csel, hogy Solymosi akár meg is esküdne arra, amit elhíttettek vele.

Az utolsó két említés hasonló szituációban történik, mindkettő megint csak Wesselényivel kapcsolatos, amikor Széchy Mária és Kádas meg akarják őt győzni, hogy álljon át Rákóczi oldalára:

*„Hogyan hurcolák el záros helyre rabul,
Honnan (biztosítá) élve nem szabadul,
Csak, ha felfogadja eskü szentségével,
Hogy Rákóczihoz tér egész seregével.”*

és

*„»Jól van, ám legyen meg, birja hát a lovag
Egy feltétel alatt szívemet s jobbomat:
Ha esküt teszen hogy Ferdinánd királytól
A szabadság ügghöz - Rákóczihoz - pártol..«”*

Mindkét idézetet Kádas mondja Széchy Máriának. Az átpártolás Wesselényi részéről Rákóczi György oldalára óriási fordulat lenne, hiszen láthattuk, milyen meggyőződéssel harcol a Habsburgok oldalán. Mégis, Wesselényi esküje elegendő biztosíték Széchy Máriának és Kádasnak, hogy valóban átáll a másik oldalra. Később Wesselényi visszautasítja az ajánlatot. Sem benne, sem a murányi védőkben nem merül fel, hogy Wesselényi megszegne egy ilyen esküt.

A felsoroltakon kívül a *Murány ostromában* nem esik szó esküről. Az egy Solymosit érintő kivételével mindegyik Wesselényihez kapcsolódik, Széchy Máriához egy sem. Az eskü megmarad az emelkedett morális szinten, minden szereplő tiszteletben tartja, és nem esik szó arról, hogy bárki is meg akarná szegni. Wesselényi megtartja az első szakaszban tett esküjét: valóban elfoglalja Murányt. Mivel nem áll szándékában átállni Rákóczi oldalára, nem tesz erre esküt.

Széchy Mária Wesselényivel egyenrangúként jelenik meg, mind hadvezéri pozícióját, mind hozzáértését, mind elkötelezettségét tekintve, és ezt nem befolyásolja az eskü hiánya. Wesselényi hozzáállásán nem változtatott az eskü, előtte és utána is ugyanannyira akarta bevenni a várat. Arról, hogy mi történt az első szakaszban történetek előtt, nem tudunk semmit, előfordulhat, hogy Széchy Mária korábban hűségesküt tett Rákóczinak, de ha így is történt, nincs erre utalás, és senki sem kéri számon rajta.

A VÁRÁTADÁS MEGJELENÍTÉSE ÉS ELŐZMÉNYEI ARANYNÁL

A *Murány ostroma* előtérbe helyezi a folyamatot, hogyan jut el Széchy Mária odáig, hogy feladja a várat. A szerelem kibontakozása a hősnőben összekapcsolódik a férfiasság-nőiesség kérdéskörével. Széchy Mária a mű elején páncélt visel, és nem tűri, hogy egy férj uralkodjon rajta (Kádas a második szakaszban a következőket mondja Széchy Máriának: „*Jut-e még eszedbe, mily makacs, mily hideg / Szívvel gúnyolád el számos kérőidet, / És midőn ajtódnál esdett a szerelem, / Mily nyugottan kérdéd: ki az? nem ismerem.*”). A *Murány ostroma* középpontjában az a folyamat áll, hogyan jut el Széchy Mária odáig, hogy női ruhát viselve feleségül megy Wesselényihez. Petőfihez hasonlóan Wesselényi megütözik Széchy Márián: „*Hős asszony! asszonyhős! Neme kinövése, / A csodás természet méla tévedése; / Férfi, aki tűt fog, vagy guzsalyát őrzi, / Tükörét bámulja és magát kendőzi.*” Azzal indokolja pálfordulását, hogy mégiscsak nő, és nőként a férjével szemben van kötelessége, ami felülír minden mást („*Vitéz, vedd jobbomat... csudát tesz erényed: / Pártomat elhagyom, hogy kövessek férjet*”).

Fontos különbség Aranyánál a másik két feldolgozással szemben, hogy ez elválik a várfeladástól. Tompánál Széchy Mária a Wesselényinek írott levelében összekapcsolja ezt a két dolgot, a várfeladást és az esküszegést a szerelem következményének tekintve. Aranyánál Széchy Mária nem mondja ki, hogy átadja a várat Wesselényinek, következetesen az egész művön keresztül azon van, hogy megtartsa. Egyedül Aranyánál jelenik meg igazi stratégaként, aki konkrét lépéseket tesz a győzelem érdekében. Először Solymosi elbeszélésében jelenik meg, Solymosi követként járt Murányban, és később beszámol Wesselényinek a tapasztaltakról. Csak a második szakasz elején mutatja be a narrátor Széchy Máriát, aki éppen

a várfalon áll, és a látóhatárt fürkészi, azon gondolkodva, mikor jön a felmentő sereg. Nem sokkal ezután kiderül, hogy Solymosit ravaszul becsapta, és így az egész ellenséges tábor félrevezette. Széchy Mária tehát mint egy hozzáértő, elkötelezett hadvezér jelenik meg, fel sem merül benne, hogy átengedje Murányt Wesselényinek.

Azt elismeri, hogy beleszeretett Wesselényibe, annyit mond, hogy elhagyja a pártját, és feleségül megy hozzá, ami részben magában foglalja Murány átadását is, de ezek után szokatlanul passzívvá válik a viselkedése, nem ad ki konkrét parancsot a kapuk megnyitására, mint ahogy Tompánál teszi. Wesselényi lép fel hirtelen kezdeményezőként, Murány új urának nyilvánítja magát, és mivel Széchy Mária ezt nem cáfolja meg, a jelenlévő katonák (hajdúk és a bakó) is elismerik annak. Kétséges viszont, hogy a többi katona – ők ekkor nincsenek jelen – is el fogja-e fogadni a változást. A kritikus pillanatban azonban előjönnek Wesselényi katonái, és világossá válik, hogy Murányt még az éjjel elfoglalták. Széchy Mária eddig késlekedett a döntéssel, feladja-e Murányt vagy sem, most pedig már értelmetlen ezen töprengenie.

Széchy Mária tehát csak a kialakult helyzetbe nyugszik bele, gyakorlatilag nem adta fel a várat. Van két homályos értelmű sor, ezekben Széchy Mária beszél Kádashoz: „*Most legyőzeténk, de csak azért hódolunk, / Hogy biztosabb legyen egykor diadalunk*”. Van, aki úgy gondolja, hogy Széchy Mária ezzel azt jelzi, felhagy a férfias viselkedéssel, és mint Wesselényi felesége fog ezután a haza ügye mellé állni. Máshol azt írják, hogy ez a két sor a Wesselényi-összeesküvésre utal előre, vagyis Széchy Mária nem hagy fel hazafias terveivel, csak Wesselényi mellett folytatja.⁴⁴

AZ ESKÜSZEGÉS MEGÍTÉLÉSE A MURÁNY OSTROMÁBAN

Aranyánál figyelhető meg a leginkább, hogy mentegetni próbálja Széchy Máriát. Úgy alakítja az eseményeket, hogy képtelenség nem együtt érezni vele, minden cselekedete, ami például Tompánál elítélendő, Aranyánál megbocsátható, az olvasó elfogadja, hogy Széchy Mária a körülmények kényszerítő hatására cselekedett így.

A továbbiakban felsorolom azokat a pontokat, ahol szerintem más körülmények között elítélendő lehetne (és például Tompánál komolyan elítélendő is) Széchy Mária viselkedése.

Nincs szó arról, hogy Széchy Mária konkrétan esküt tett volna II. Rákóczi Györgynek, így gyakorlatilag nem is tudja azt megszegni.

⁴⁴ Berta Ilona. A „Murányi Vénus” Petőfi, Tompa és Arany költészetében. Nemzeti Nőnevelés 1883. okt. 577. o.

Arany több helyen is utal rá, hogy akár esküt tett, akár nem, olyan elkötelezettséggel áll az ügy mellett, mintha esküt tett volna. Azonban amikor Széchy Mária a másik oldalra áll át, akkor Wesselényihez csatlakozik, és csak áttételesen a Habsburgokhoz. Egyrészt a későbbi Wesselényi-összeesküvés előrevetíti a szakítást a Habsburgokkal, másrészt a politika, amit Wesselényi felvázol a második szakaszban, és amit Széchy Mária ezek után a sajátjának vall, éppolyan elfogadható, mint amit korábban képviselt: „*De, míg tanácsosabb, módunkban is vagyon / Törvényhozás által segíteni a bajon, / Addig a legszentebb ügy elleni vétség, / Pártokra szaggatni az erők egységét. [...] Nincs-e többé szükség hazavédő karra, / Hogy kardját emelte magyar a magyarra / S mihez még török tör és tatár nyil nem fért, / Kíméletlen önti egymásból ki a vért?*” Arany tehát a két főszereplő felfogásának ellentétét úgy állítja be, hogy a céljuk közös: az ország java, csak az eszközökben különböznek, Wesselényi a békés megoldás híve, Széchy Mária és pártja pedig harcol a céljáért. Sőt, Wesselényi álláspontja ezek alapján még elfogadhatóbb is, mint Széchy Máriaé, így nem lehet elítélni, hogy Széchy Mária csatlakozik ehhez. Rákóczi stratégiájáról nem tudunk meg semmit azon túl, hogy harcol a Habsburgok ellen.

Azt, hogy beleszeret Wesselényibe, nem lehet rajta számon kérni. Wesselényi kiváló jellemnek van bemutatva, és ez érthetővé teszi a fellobbanó érzelmeket.

Amikor éjszaka a várba hívja Wesselényit, nem egy szerelmi találka a szándéka, hanem az, hogy elfogassa őt, ami meg is történik. Így akar győzelmet aratni Wesselényin és a seregén.

Először csak azzal a feltétellel lett volna hajlandó hozzámenni, ha átáll Rákóczi oldalára, így még egy értékes szövetségest is szerzett volna Rákóczinak.

Nem ő adta át Murányt, hanem Wesselényi katonái foglalták el.

Nincs olyan pontja a történetnek, ahol Széchy Mária tudatosan árulást követne el. Aranynak sikerült a történet vázának megtartásával egy szilárd jellemű és erkölcsű, hűséges nőt rajzolnia.

AZ ESKÜSZEGÉS MEGÍTÉLÉSE TOMPÁNÁL

Tompát sok kritika érte, amiért nem tudott túllépni az esküszegésen, és az ő Széchy Máriaja nem rokonszenves karakter. Az első két versszakban („*És mégis rom levél! rom, mert az átkozott / Eskütörés súlya omladékká nyomott! Hát a magasságban, a tiszta légben fent, / Még ott sem volt ember előtt az eskü szent? / Nem! mert ki azt még a menyben is megrontja: / Asszony kezében volt Murány várának gondja.*”) egyenesen azt állítja, hogy Murány azért vált

rommá, mert ott valaki megszegte az esküjét. Ez pedig azért következett be, mert egy asszony került a vár élére, és az esküszegésre való hajlandóság általánosan jellemző az asszonyokra.

Éles ellentétet alkot Arany művével a következő négy sor: „Szécsi György a halálos ágyon / Szólt: Nyomdokomat kövesd, jó leányom! / Légy az ügynek híve, s úgy áldva Istentül... / És mindezt Mária fogadta nagyszentül.” Tompa nem egyszerűen leírja, hogy Széchy Mária esküt tett, hanem hangsúlyozza, hogy a haldokló apjának tette ezt az esküt. Így amikor később megszegi – Tompánál Széchy Mária nyitja ki Murány kapuit –, Isten ellen cselekszik, erkölcsi vétket követ el, és az apja utolsó akaratával is szembe megy.

Nála az egyetlen pozitív karakter Farkas, egyesek szerint Farkas maga Tompa.⁴⁵ Farkas mondja ki a költemény elején a következő szavakat: „Vágasd ki nyelvemet, de tudd meg, asszonyom: / Ki esküjét töri, nyomorult, alacsony!” Megpróbálja megakadályozni Széchy Mária és Wesselényi megegyezését, megpróbálja őket meggyőzni a tervük lehetetlenségéről, éles szavakkal becsmerli őket („Mit nyersz, jó asszonyom, az olyan vitézzel, / Ki ólálkodva jár, mint a róka éjjel? / Mit nyersz, vitéz uram, oly nőben, ki néked / Rút hűségtrócsán ajánlgat hűséget?”), és ezekre a vádakra sem Széchy Mária, sem Wesselényi Ferenc nem tudnak válaszolni („És hosszú szünet lőn; kínos feszültség benn...”). Farkas hevesen, szenvedélyes szavakkal képviseli álláspontját, ami az egyetlen elfogadható álláspont a költemény értékrendje szerint.

Ennek ellenére Farkas nem jár sikerrel, és az események sodrában meghal. Széchy Mária megnyitja a kapukat, az esküvő megtörténik, de a két főszereplő nem boldog. A két hadsereg sem elégedett, az egyszerű katonák véleménye mintegy az általános véleményt fejezi ki („Ördög vigye el az ilyen győzedelmet, / - Morgott hada - melyet a főköltő szerzett; / És a másik szintugy: mégis csak gyalázat, / Ilyen koldusmódra feladnunk a várat!”), tehát Tompa nemcsak Farkas alakján keresztül ítéli el a két főszereplőt, hanem ezt teszi meg az egyetlen lehetséges megítélésnek, szerinte ez a közvélekedés is. Nincs olyan szereplő, még Széchy Mária és Wesselényi Ferenc sem, akik elégedettek lennének az események kimenetelével, de ez nem csoda, hiszen az esküvő mindkettőjük részéről becstelenségre épül.⁴⁶ Tompánál egyébként szokatlan ez a nőábrázolás. Miklós Elemér szerint nőalakjaiban általában hősiességek lelkű feleségét és áldott emlékü édesanyját örökíti meg, rájuk a belső szépség és a szív nemessége jellemző.⁴⁷

⁴⁵ Kárpáti Károly i. m. 442. o.

⁴⁶ Ratzky Rita i. m. 701. o.

⁴⁷ Miklós Elemér. A női lélek Tompa költészetében. In: Irodalmi nevelés. Budapest. 1908. 67–75. o.

Petőfi a költemény legelején bemutatja, hogyan kötött Széchy Mária és Rákóczi szövetséget, Széchy Mária szavait olvassuk, Rákóczi nem szólal meg, így feltételezzük, hogy mindennel egyetért:

*„Üdvözlégy, fejdelem, Erdélynek hős fia,
Lelked rokon s Szécsi Máriának lelke.
Ugyanaz ügy köti össze lelkeinket,
Azért kezet fogni mi gátolna minket?*

*Itt van íme jobbom, add ide jobbodat,
Bátran szoríthatod, bátran megrázhatsz:
Apám s férjem hős volt, hát sikoltásomat
Asszony létemre is hallani nem fogod.
Igy, Rákóczi bátya: most szent a frígy velem,
Barátod barátom s ellened ellenem!”*

Hasonlóan Aranyhoz, itt sem konkrét eskütételről van szó, de ez nem jelenti azt, hogy Széchy Mária ne gondolná komolyan a szavait. Az eskü kifejezés összesen háromszor szerepel Petőfinél, mégpedig egy versszakon belül. Wesselényi fejti ki ekkor az elveit Széchy Máriának:

*„Amely zászlónak én hűséget esküvém,
Annak fogok élni, az alatt halok meg.
És ha másnak adott eskümet megszegném,
Hinnéd-e az esküt, melyet neked teszek?”*

Mint Aranynál, az eskü itt is csak Wesselényivel kapcsolatban jelenik meg, mégpedig a legpozitívabb értelemben, Wesselényi nem szegi meg esküjét, és nem hajlandó olyan esküt tenni, amit nem fog megtartani.

A költeményben egyébként a szerelem mindenek felett áll. Széchy Mária a tetőpont során explicit módon megindokolja, miért döntött úgy, hogy megszegi az esküjét. Azzal érvel, hogy szerelmük az égben kötöttet, ezért nem tehetnek ellene semmit („*Nincs hatalom, ami tőlem elszakasszon, / Sorsom és sorsod egy csillagra van írva.*”); ez részéről áldozat, amit Wesselényi kedvéért hoz („*Ha már egyikünknek meg kell szegni hitét, / Én szegem meg, legyen sértetlen a tiéd.*”). Széchy Mária azt áldozza fel Wesselényi kedvéért, ami eddig kiemelte őt az átlagos nők közül.⁴⁸ Nem a morális vétket emeli ki, hanem ennek következményeit: azt, hogy korábbi szövetségesei nem nézik jó szemmel, de az emiatti

⁴⁸ Ratzky Rita i. m. 701. o.

kellemetlenségeket hajlandó eltűrni („*Tudom, mit várhatok pártom híveitől, / De lesz annyi erőm, hogy eltűrjem érted,*”). Kárpáti Károly szerint Petőfinél az elkövetett bűn teljes elnézése figyelhető meg.⁴⁹ Ez a házasság valójában a kötelessége, hiszen nőként nem a harc a feladata, hanem a férjhez menés („*A kardot, a páncélt nem nekünk készíték, / Szégyenlem, hogy vele kezem kontárkodott. / Fölveszlek, szerelem eldobott rózsája, / Asszonyok fegyvere, királyi pálcája!*”). Az esküszegés a nő elvett rendelésének természetes következménye, a szerelem tereli őt természetes rendeltetési útjára. Wesselényinek is furcsa, nem normális az asszonyhős gondolata: „*Hm, fegyveres asszony! furcsa, furcsa lehet, / Olyanforma tán, mint szoknyában a férfi. / Tehát amazonok csakugyan termenek, / Melyekről nem egyszer hallottam regélni?...*” Az esküszegés oka jellemének természetes átalakulása, nem pedig készakaró eskütörési szándék, ami megbocsáthatatlan lenne.⁵⁰ Ezt hosszú és vidám esküvő követi, nyoma sincs a Tompánál meglévő elégedetlenségnek. Kárpáti Károly szerint Petőfi nem törődik a kaland következményeivel, azon van, hogy Mária hibáját elsimíthassa. Kritizálja Petőfit annyiban, hogy nála nem kíséri lelki harc Mária esküszegését, Aranynál az olvasó hajlamosabb megbocsátani Széchy Máriának, mivel látja, milyen nagy küzdelem után jutott el odáig, hogy feleségül megy Wesselényihez. Hozzáteszi, hogy a jellemzés Petőfinek nem erőssége, történetileg kimagasló jellemekkel nem tud megküzdeni, és pszichológiailag lehetetlen Széchy Mária átváltása egyik szélsőségből a másikba.⁵¹

ÖSSZEGZÉS

A fentiekből látható, hogy a három költő feldolgozása jelentős mértékben eltér egymástól, teljesen másképp fogták fel és használták ki a témában rejlő lehetőségeket, mást helyeztek a középpontba. Az eskütétel és annak megszegése olyan problémakör, ami Gyöngyösinél még nem jelenik meg, valamikor a későbbi feldolgozások során épült be a történetbe, és meghatározó a jelentősége. Tompa az esküszegésből kiindulva erkölcsi szempontból ábrázolta az eseményeket, mindkét főszereplő cselekedeteit elítélve. Petőfinél Széchy Máriával kapcsolatban nincs szó eskütételről, a politikai pálfordulás erkölcsi megítélését pedig elhagyja a költő. Nála az elkövetett vétek nagysága csak a szerelem méretét növeli, hiszen szerelemből teszi Széchy Mária, amit tesz.

Arany ábrázolja a legösszetettebben a kérdést, úgy alakítja a körülményeket, hogy Széchy Mária a legkevésbé sem elítélhető. Itt sem jelenik meg, hogy esküt tett volna, de elkötelezett

⁴⁹ Kárpáti Károly i. m. 432. o.

⁵⁰ Kárpáti Károly i. m. 433–434. o.

⁵¹ Kárpáti Károly i. m. 435. o.

Rákóczi pártja iránt, és úgy véli, kötelessége megtartani Murányt. A várat nem ő adja fel, hanem Wesselényi katonái foglalják el, és amikor elhagyja korábbi szövetségeseit, nem fordul a hazája ellen, hanem éppen ellenkezőleg, egy jobb módozatot talál, hogy szolgálja.

BIBLIOGRÁFIA

- Acsády Ignác. Széchy Mária <http://mek.oszk.hu/05700/05776/> [2012. november 8.]
- Badics Ferenc. Gyöngyösi István élete és költészete. 1939. Budapest.
- Béli Gábor. Magyar jogtörténet. A tradicionális jog. Budapest–Pécs. 1999.
- Berta Ilona. A „Murányi Vénus” Petőfi, Tompa és Arany költészetében. Nemzeti Nénevelés 1883. okt. 573–581. o.
- Beszélő tárgyak. A Petőfi család relikviái. Összeáll. Kalla Zsuzsa és Ratzky Rita. Petőfi Irodalmi Múzeum. 2006. 98. és 101.
- Dobolán Katalin. Allegorikus szerkezet a *Murányi Vénus*ban. In: A szó élete. Tanulmányok a hatvanéves Kovács Árpád tiszteletére. Bp. 2004. 271–273. o.
- Fésüs Ágnes. „Álla még Murányvár szüzi épségében.” In: Nympholeptusok. Test, kánon és költőiség problémái a 18–19. században. Szerk. Szűcs Zoltán Gábor, Vaderna Gábor. Budapest. 2004. 210–231. o.
- Horváth János. Petőfi Sándor. 1922. Budapest
- Jankovics József. Ex Occidente. A 17. századi magyar irodalom európai kapcsolatai. 1999. Budapest. 60–73. o.
- Kárpáti Károly. A Murányi Vénus Petőfinél és Tompánál. Koszorú. 1880. 431–447. o.
- Kék Emerencia: Az eskü értelmezése és gyakorlata a Szentírásban. In: Erkölcsteológiai tanulmányok XII. Budapest. 2011. 35–52. o.
- Kerényi Ferenc. Petőfi Sándor élete és költészete. Budapest. 2008.
- Magyar állam- és jogtörténet. Szerk. Csizmadia Andor. Budapest. 1995.
- Magyar jogtörténet. Szerk. Mezey Barna. Budapest. 2004.
- Miklós Elemér. A női lélek Tompa költészetében. In: Irodalmi nevelés. Budapest. 1908. 67–75. o.
- Miklós Róbert – Kovács Dániel. Tompa Mihály költői útja. Miskolc. 1991.
- Nyilasy Balázs. Arany János. Budapest. 1998.
- Patyi István. Petőfi és Tompa beszélője Szécsi Máriáról. In: Magyar Szemle. 1896. szept. 13. 37. szám 434–436. o.
- R. Várkonyi Ágnes. A rejtőzködő Murányi Vénusz. 1987. Gyomaendrőd.
- Ratzky Rita. Hatalom és szerelem. Széchy Mária és Wesselényi Ferenc története a magyar epikában. In: „Nem súlyed az emberiség!”... Album amicorum Szörényi László LX. születésnapjára. Budapest. 2007. 691–706. o.
- Ruttkay Veronika. Gyöngyösi „Murányi Vénus”-ának nyomai Arany, Petőfi és Tompa elbeszélő költeményében. <http://www.c3.hu/~iris/99-1/ruttkay.htm> [2012. november 8.]
- S. Sárdi Margit. Széchy Máriák Bécsben. In: Irodalomtörténet. 2006. 109–110. o.
- Toldy Ferenc. A magyar költészet története. Az ősidőktől Kisfaludy Sándorig. 1867. Szépirodalmi Könyvkiadó.
- Viszota Gyula. Széchy Mária a drámai költészetben. 1892. Budapest.

Arany János önéletrajzi levele Gyulai Pálnak
[http://hu.wikisource.org/wiki/%C3%96n%C3%A9letrajz_\(Arany_J%C3%A1nos\)](http://hu.wikisource.org/wiki/%C3%96n%C3%A9letrajz_(Arany_J%C3%A1nos)) [2012.
november 25.]